

Datum: 28.4.2005

Vypracoval: Tomáš Henych

Název: Wilsonova komora, určení energie alfa částic z jejich lineárního doletu

Úkol:

Určete střední lineární dolet alfa částic. Závislost $N = N(R)$ vyneste do grafu a odečtěte střední lineární dosah. Z grafu na *obrázku 2* pak určete energii alfa záření.

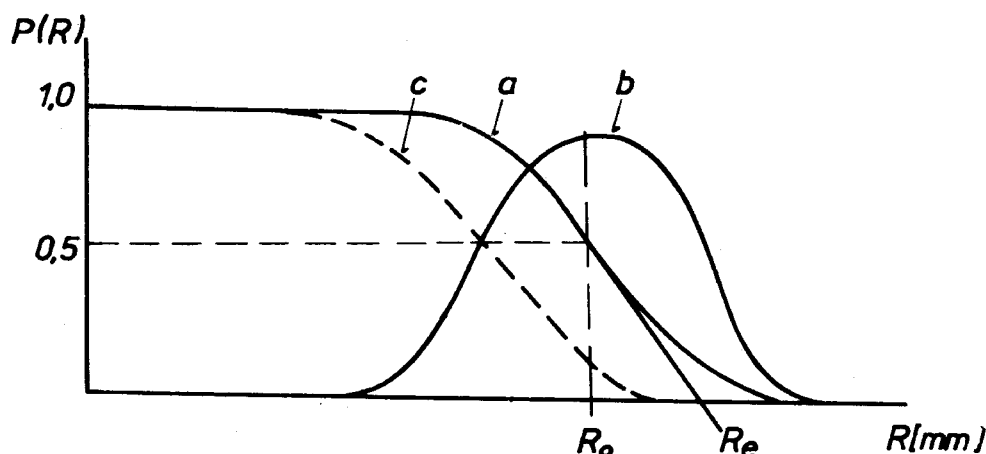
Teorie úlohy:**1. Měření energie alfa částic ze středního lineárního dosahu**

Nabitá částice ztrácí svou energii při průletu prostředím převážně nepružnými srážkami. Matematická závislost poklesu energie na délce trajektorie částice je velmi složitá funkce, která závisí na hmotnosti částice a na její energii. Délka dráhy, na níž částice ztratí veškerou svou energii, se nazývá lineární dosah R . Protože ztráty energie částice při jednotlivých interakcích nejsou stejné, jsou i lineární dosahy jednotlivých částic monoenergetického svazku rozdílné. Zavádíme proto buď střední lineární dosah R_0 nebo extrapolovaný lineární dosah R_e . Změříme-li lineární dosahy

jednotlivých částic, můžeme vynést závislost počtu částic, jejichž lineární dosah leží v intervalu $(R+dR)$, jako funkci lineárního dosahu R .

Dostaneme tak Gaussovu křivku, která má maximum pro $R = R_0$. Křivka $P(R)$ má pro $R = R_0$ inflexní bod.

Vedeme-li tečnu v inflexním bodě,

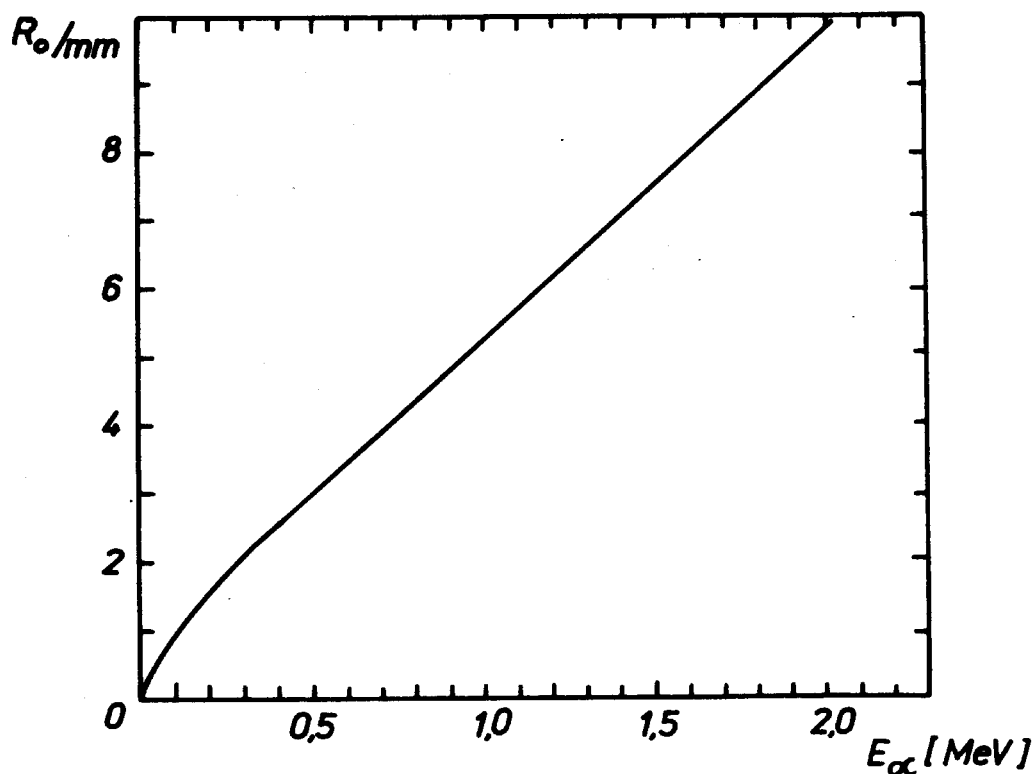

udává průsečík tečny s osou x souřadnici extrapolovaného lineárního dosahu R_e . Obě křivky jsou znázorněny na *obrázku 1*. Vynesením závislosti $P(R)$ lze tedy určit střední lineární dosah R_0 a ze známé závislosti mezi R_0 a energií částic (viz *obrázek 2*) lze určit původní energii částic.

Při měření záření alfa budeme zjišťovat počet N částic alfa, které mají lineární dosah ve vzduchu rovný nebo větší než předem daná hodnota R . Budeme tedy proměřovat závislost $N(R)$. Počet částic N se měří scintilačním počítačem. Alfa zářič je umístěn v držáku na pohyblivém mikrometrickém šroubu, jehož otáčením můžeme měnit vzdálenost R mezi zářičem a scintilátorem. Pokud na scintilátor dopadne dostatečně energetická částice alfa, vyzáří se foton viditelného světla. Tyto fotony dopadají na fotokatodu fotonásobiče a v jeho anodovém obvodu vytvoří napěťový puls, který se registruje. Vhodné napětí pro fotonásobič a počítání pulsů je zajištěno zvláštním přístrojem.

2. Wilsonova komora

Hlavní část Wilsonovy komory je uzavřená komora naplněná plynem s příměsí nasycených par. Změníme-li podmínky tak, aby se z nasycených par staly páry přesycené, dojde ke kondenzaci na prachových částicích a také na iontech vytvořených nabitou částicí, která prošla komorou. Při vhodném osvětlení lze zkondenzované kapičky znázorňující stopu částice pozorovat nebo fotografovat. Ve Wilsonově komoře se přesycení par dosahuje adiabatickou expanzí.

Obrázek 2

Výsledky:

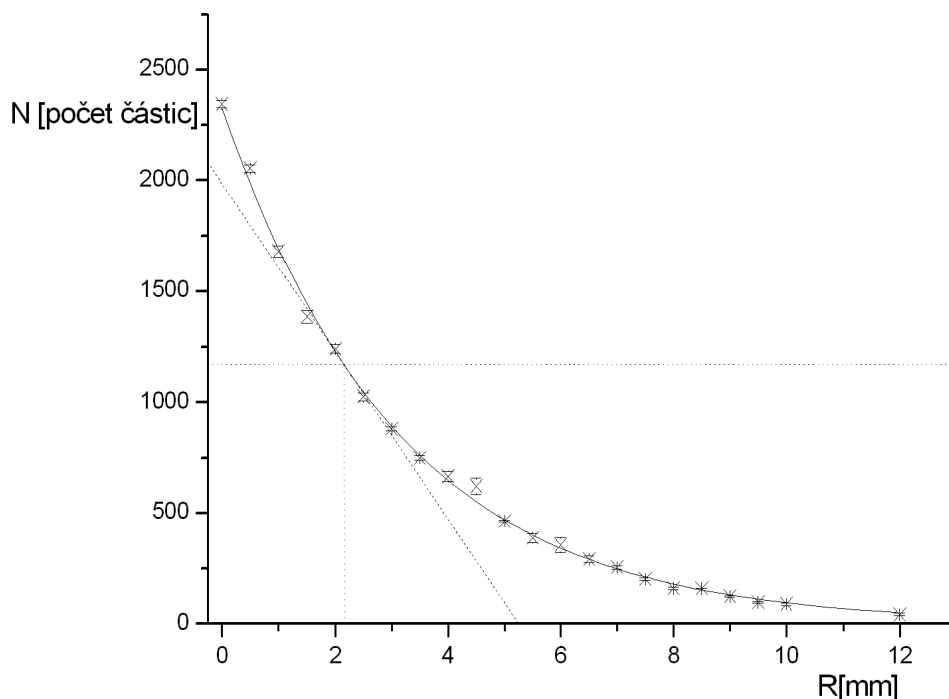
Integrační doba čítače byla $t = 60$ s.

$\frac{R}{mm}$	$\frac{N_1}{\text{počet částic}}$	$\frac{N_2}{\text{počet částic}}$	$\frac{N_3}{\text{počet částic}}$	$\frac{\bar{N}}{\text{počet částic}}$	$\frac{S_N}{\text{počet částic}}$
0	2353	2393	2342	2363	16
0,5	2041	2073	2101	2072	17
1,0	1744	1655	1691	1697	26
1,5	1351	1453	1405	1403	29
2,0	1232	1252	1296	1260	19
2,5	1054	1008	1069	1044	18
3,0	914	885	898	899	8
3,5	767	787	749	768	11
4,0	678	649	729	685	23
4,5	713	592	613	639	37
5,0	479	486	481	482	2
5,5	450	390	381	407	22
6,0	379	432	313	375	34
6,5	322	279	328	310	15
7,0	260	289	272	274	8
7,5	228	209	223	220	6
8,0	170	178	186	178	5
8,5	179	176	178	178	1
9,0	140	137	151	143	4
9,5	123	110	113	115	4
10,0	109	96	115	107	6
12,0	70	59	51	60	6

Tabulka 1

N_1	N_2	N_3	N	S_N
počet částic	počet částic	počet částic	počet částic	počet částic
21	17	17	18	2

Tabulka 2: Úroveň pozadí

Graf 1

$$R_0 = (2,2 \pm 0,2) \text{ mm} \quad R_e = (5,3 \pm 0,3) \text{ mm}$$

Během měření jsem si také vyzkoušel práci s některými přístroji, které zjišťují úroveň radiace.

Tužkový dozimetr na začátku měření - 18 mr
 na konci měření - 17 mr

Tyčový dozimetr 0,6 mr/h těsně u zářiče beta

Závěr:

Naměřená závislost dobře odpovídá části grafu na obrázku 1. Bohužel chybí část, ve které je funkce $P(R)$ konstantní, což ztěžuje určení středního lineárního doletu alfa částic. V grafu jsou vyznačeny chybové úsečky – vzhledem k tomu, že jsou poměrně malé, nebyla do grafu přidána obalová křivka. Střední lineární dolet byl včetně chyby odečten z grafu. Z odvozeného středního lineárního doletu alfa částic jsem pomocí obrázku 2 odečetl energii alfa částic asi $(0,35 \pm 0,04) \text{ MeV}$.